

SLOVANI

Rimski avtorji: Venedi/Veneti

konec 4., 1. pol. 5. stol. – preseljevanje proti **Z** (Odra, Laba, Saala)

Moravska,

J (Češka,

Slovaška,

Panonija)

glavnina na Poljskem v Belorusiji in

Ukrajini

- pomikanje proti **V** in **S**

konec 5. stol. - propad hunske plemenske zveze v Panoniji

- odhod Ostrogotov v Italijo

→ širjenje Slovanov

proti **J**

Avari + slovanska plemena → napad Balkanskega polotoka in Vzhodnih Alp

582: osvojitev Sirmija

začetek 7. stol. - slovanska osvojitev skoraj celotnega Balkanskega polotoka

neuspešni napadi na Carigrad in Solun → razpad avarsko-slovanske plemenske

zveze (626)

med Labo in Volgo – med Baltiškim in Jadranskim morjem – med Egejskim in Črnim morjem

J od Makedonije so se Slovani pogrčili – staroselce v notranjosti (Vlahe) so asimilirali

NASELITEV SLOVANOV

550: zahodnoslovanske skupine skozi **Moravska vrata** do Donave –

naselitev ob Muri, na J proti našim ozemljem

568: selitev Langobardov v Italijo, Avarska osvojitev Sirmija (582) – pritisk južnih

Slovanov

boji z germanskimi sosedi, poraženi Langobardi (705)

→ **Z**: alpski Slovani naselili Goriška Brda, Beneško Slo do Furlanske nižine (limes!)

→ **V**: po propadu Avarov (konec 8. stol.) proti Blatnemu jezeru v Panoniji
- proti
 J na Dravo

→ **Istra**: franskovski oblastniki pospeševali kolonizacijo Slovanov (800)

poselitev na izkrčenem gričevnatem in srednjegorskem svetu
sožitje s staroselci: antična imena, izdelki, planšarstvo, poljedelstvo, pesmi...

KNEŽEVINA KARANTANIJA

623: upor Slovanov na Češkem in Moravskem proti Avarom

626: pridružili Slovani v Vzhodnih Alpah

→ Samova plemenska zveza – prva znana slovanska državna tvorba

 težišče S od Donave, obsegala obm. kasnejše Karantanije

658: Samova smrt, razpad zveze → Avari obnovili oblast

Slovani v vzhodnih Alpah sestavljali posebno enoto – »marco Vinedorum« (mejna pokrajina Vinedov) – knez **Valuk**

→ samostojna enota

Karantanija

- ★ nastala v boju proti Avarom na V in Germanom na Z
- ★ središče: Krnski grad na Gosposvetskem polju
- ★ več vasi = župa (župan)
 - o plemenski poglavarji, vojaški poveljniki – »prvaki« (knez = vojaški poveljnik, vrhovni sodnik)
 - o kosezi (oboroženi knezovi spremljevalci, dobili zemljo)
 - o patriarhalni sužnji (ujetniki, staroselci=«krščeniki«)
- ★ ustoličevanje: Ernest Železni (1414)

870: spis o spreobrnjenju Bavarcev in Karantancev (v krščansko vero)

Obrska država na V ogrožala Karantanijo → prosili za pomoč
Bavarce

743: premagali Obre, Karantanci morali priznati bavarsko
(frankovsko
nadoblast;
še naprej pa so volili svoje kneze s frankovskim dovoljenjem (Boruta
nasledila
Gorazd in Hotimir)

Karniola = druga slovanska plemenska kneževina v
vzhodnoalpskem prostoru (na nekdanjem avarskem gospostvu);
795/6: priznala vrhovno oblast Frankov

Karantanci so živeli kot pogani, **krščanstvo** sta sprejela Goraz
in Hotimir.

1. misijonarska dejavnost: **škofija v Salzburgu**

Hotimir prosil škofa Virgila - poslal Modesta (cerkev Gospe Svete =
versko središče Karantancev) → **irska misijonarska metoda**
(predstojnik Irec Virgil)

Franki: prisilno pokristjanjevanje - upori (najhujši 769; zadušili po
posredovanju Bavarcev)
do konca 8. stol. misijonarsko dejavnost vodila salzburška cerkev,
Oglej se je začel Zanimati za stare pravice na tem območju
→ spor za

cerkveno mejo

811: Karel Veliki določil mejo po Dravi

Vloga pri pokristjanjevanju: samostan v Innichenu
samostan v Molzbichlu pri Spittalu
škofija Freising na Bavarskem (Brižinski
spomeniki)

814: smrt Karla Velikega - propad frankovske države - pomanjkljiv
nadzor

818: pri frankovskemu kralju so se pritožili poslanci slavonskega
frankovskega vazalnega **kneza Ljudevita Posavskega** (+
karantanski in karniolski Slovani) zaradi nasilja furlanskega
upravnika

820: premagani → Karantanci in Karniolci so izgubili vso samostojnost

domače kneze zamenjali s frankovskimi grofi

10. stol.: uveljavitev novega fevdalnega sistema (nastanek zemljiških gospoŕtev)

SPODNJA PANONIJA

Franki po vojnah z Avari ustanovili mejno grofijo Spodnjo

Panonijo

840: Ludvik Nemški (frankovski kralj) podelil del Spodnje Panonije ob reki Zali v fevd slovanskemu **knezu Pribini** (zbežal z Moravske) → prestolnica **Blatenski kostel** (Blatograd)

847: postal grof Spodnje Panonije (od Rabe do Donave in Drave)

- ★ obramba pred Bolgari in Moravani
- ★ naseljeval koloniste iz Karantanije, Bavarske, oz. S od Donave
- ★ zidanje cerkva

816: naslednik sin **Kocelj**

869: povezal z velikomoravskim knezom **Rastislavom**

→ protifrankovski upor

papež Hadrijan II. postavil za škofa sirmijske škofije Metoda

Spodnja Panonija = središče slovanskega cerkvenega in kulturnega delovanja

→ Salzburška cerkev se je morala umakniti

869 - 874: politična osamosvojitve

frankovski fevdalci in frankovsko - bavarska duhovščina: ujeli in zaprli Metoda - na zahtevo papeža se je smel vrniti h Koclju (873)

876: salzburška cerkev zatrla Metodovo misijonsko-kulturno delovanje (preselil

se je na Moravsko)

konec 9. stol.: prodor Madžarov (pretrgali ozemeljsko povezavo med zahodnimi in alpskimi Slovani)

Velikomoravska

sredi 9. stol.: Slovani na Moravskem in Slovaškem oblikovali

Velikomoravsko

knez Rastislav se je povezal z Bizancem, da bi se otresel frankovskega vpliva

→ 864 prišla **Konstantin** (Ciril) in **Metod** in vpeljala slovansko bogoslužje

871: Svetopolk s frankovsko pomočjo odstavil Rastislava, po Metodovi

smrti ukinil slovansko bogoslužje - metodovi učenci so se umaknili na Hrvaško, v Bolgarijo in Makedonijo

konec 9. stol.: Madžari uničili velikomoravsko kneževino

pokorili Slovane na Slovaškem

češka plemena so se ubranila - samostojna država

(dinastija

Pšemisl)

»**VELIKA KARANTANIJA**«, **MEJNE KRAJINE IN SPREMEMBE V KARANTANSKI DRUŽBI**

876: vzhodnofrankovski vladar izročil upravo nad grofijo Karantanijo,

Karniolo, Spodnjo in Zgornjo Panonijo sinu **Arnulfu**

→ osrednja pokrajina = Karantanija (do 11. stol.)

karantanski vojvoda je nadziral upravo

JV: pojav Madžarov - naselitev v Panonski nižini, plenilski vpadi v It.

(898-954)

→ zrušenje frankovske uprave in oblasti, zastoj v razvoju fevdalizma (pod

Karavankami, ne pa v osr. Karantaciji)

10. stol.: Karantanijo in Bavarsko vodil bavarski vojvoda - unija

955: nemška zmaga nad Madžari

bavarsko-karantanska vojska zasedla širok pas od Dunaja do

Jadranskega morja → obrambna vloga - nastanek **mejnih**

krajin:

★ Vzhodna krajina

★ Karantanska krajina

★ Podravska krajina

★ Savinjska krajina

★ Kranjska krajina

★ Istrska krajina

★ Veronska krajina ↑ ti 2 že prej

in

grofij

→ Vzhodno krajino priključili vojvodini Bavarski

→ 976 ostale krajine in grofije podredili vojvodini Koroški

→ **Velika Karantanija**

mejni grofi (krajšniki) so od koroškega vojvode dobili fevd; izvajali so upravno, sodno, vojaško oblast

1002: izpod koroške oblast izvzete Kranjska, Savinjska, Podravska, Karantanska krajina (vladar podredil sebi + podeljeval krajišniške funkcije)

V: ogrsko kraljestvo (Prekmurje, Porabje, Slovenske gorice, Ptujsko polje)

Obala: romanska mesta (Trst, Koper, Piran, Novigrad, Poreč, Pula, Labin)

podeželje prehajalo v roke (cerkvenih) zemljiških gospostev
zanimanje Benačanov (9. stol.)

od 9. stol.: fevdalizacija; vladar delil zemljo, zemljiška gospostva podeljeval

nagrade (fevd, alod); vrhnja plast – Bavarci; podrejanje zadrug;

Karavank vazalom, cerkvenim sedežem; hitrejši procesi S od

SLOVENSKE DEŽELE DO PRIHODA HABSBURŽANOV

★ pomembnejša deželna kot etnična zavest

★ nasprotje med državno oblastjo in drugimi zemljiškimi gospodi

★ ministeriali, militi

★ pravno izenačenje plemstva, nad njim je deželni knez

Štajerska

Eppensteinci, koroški vojvode, krajino priključili Koroški

sredi 11. stol.: **Traungavci** (dedna last, sedež = grad Steyr)

dedovanje po Eppensteincih, mb veji Speinheimov,
Pitenska grofija
V meja: Kučnica in Mura
 strelnski dvori

mejni grof Otokar III. Si je podredil plemstvo → ministeriali

1180: cesar Štajersko razglasil za vojvodino pod Traungavci -
nastanek
 dežele

nastop **Babenberžanov**

1237: cesar Friderik domačemu plemstvu izstavil privilegij
svobode, jih
 pravno izenačil

novi vojvoda: češki kralj **Otokar II. Přemisl** - odstavili

1275: nemški kralj **Rudolf Habsburški**

Koroška

od 976: vojvodska oblast **Eppensteincev** in drugih plemičev

1077: Eppensteinci dobili posest v dedno last

nastop **Speinheimov** (vojvode do 1269)

 1. deželni knez = vojvoda Bernard

drugo: gospostva posvetnih (Ortenburških, Vovbrških, Goriških) in
cerkvenih (salzburška nadškofija, bamberska in krška škofija)
gospodov

1270 - 1276: **Otokar II. Přemisl**

priznanje plemiških pravic

vojvodstvo Goriško-Tirolskih

Kranjska

1036: umor Viljema II. - priključitev Savinjske krajine

→ ime Slovenska marka (zaključena enota znotraj Kranjske)

od konca 11. stol. do 1282: v fevdu oglejski patriarh

 v podfevdu kranjski in istrski

posestniki

od srede 12. stol.: močni **Andechs-Meranski**

razpad krajine na posvetna in cerkvena gospostva

povečanje krajine: priključitev na **JV** - nova meja na Čabranki in Kolpi

začetek 13. stol.: izumrtje Višnjegorcev - dvig **Andechsev**

★ **Babenberžani**

★ krepitev Ulrika Spanheimskega

★ **Otokar II.**

★ **Goriško-Tirolski grofi** (1279 - 1335) v zastavi od Habsburžanov

Goriška

1100: prihod **Goriških grofov** (sedež Gorica)

posest od zg. Koroške in Furlanije do Kranjske in Istre

1217: Goriška grofija

pridobitev odvetniške službe nad oglejskim patriarhatom

13. stol.: dvig - postali državni knezi (upadanje moči patriarha, dedovanja)

izločitev iz patriarhove Furlanije

1365: formalno priznanje knežjega naziva

1366: patriarh Goriški grofiji izdal lastno deželno pravo

Istra

od 11. stol.: mejni grofi - rodbina **Weimar-Orlamünde**

- **oglejski patriarh**

- **Andechsi-Meranski** (1173)

- **rodbina Goriških** (večja posest,

sedež: Pazin)

2. pol. 13. stol.: slabljenje moči patriarha

→ Goriški zgradili Pazinsko grofijo

→ Benetke podredile mesta od Kopra do Rovinja +
priključile patriarhove posesti (segale do Raše)

razpad Istre na dva dela

Kvarner, Kras: utrditev **Devinskih gospodov**

Prekmurje

vključitev v ogrsko državo - kraljeva last

- ★ Porabje + zg. del Prekmurja = del Železne županije -
Slovenska

Krajina

- ★ J od črte Mura-Rakičan-nad Bogojino-Krka = del Zalske županije -

↓

Prekmurje

stražno-obrambni sistem (vojščaki-stražniki)

konec 12. stol.: obrisi zemljiških gospostev (kralj podarjal rodbinam iz

Ogrske, ki so tu kolonizirale slovanski kmečki živelj)

svobodni stražniki - prešli v ministerialni stan, večina v tlačanstvo

CERKVENOUPRAVNA RAZDELITEV IN VIŠJI DRUŽBENI SLOJI

škofije v Novigradu, Trstu in Kopru (nato prikjučila tržaška)

Salzburg in **Oglej** → hčerinske/sufraganske škofije:

- ★ Krka na Koroškem/Gurk (1072) - dedič Modestove karantanske pokrajinske škofije

- ★ Št. Andraž/St. Andrä (1228)

- ★ Seckau (1218) večji del upravljala nadškofija - arhidiakoni

celotno delo arhidiakonov, ni škofij

★ škofija Ljubljana (1461/2) – ustanovil Friderik Habsburški; podrejena papežu

konec 11. stol.: Prekmurje s Porabjem razdelili:

- ★ gornji del – škofija Győr (998)
- ★ spodnji del – škofija Zagreb (1093/4) → delovanje dveh arhidiakonatov

do 1200: obnovili, na novo ustanovili več pražupnij – izločanje župnij hčerk = župnijska mreža (do konca 13. stol.)

sodelovanje s samostani (posesti): kartuzijani, minoriti, cistercijanci,

benediktinci, viteški

redovi

do konca 13. stol.: pravno izenačenje plemstva →

formiranje deželnih stanov – stanovske skupščine (letni zbori)

+ deželni knez

↓ postavljaj

deželni glavar, deželni sodnik => sooblikovali deželni

razvoj

kosezi – spremenili v svobodne kmete, manj v plemiške sloje
množil delež duhovščine in menihov (+ pomožno osebje)

HABSBURŽANI IN CELJANI DO 1460

1282: kralj Rudolf podelil sinovoma v fevd vojvodini Avstrijo in Štajersko

ter krajino Kranjsko

↓

izročitev Tirolsko-Goriškim grofom (vojvode na Koroškem) =>

ravnotežje moči

Habsburžani postali deželni knezi Štajerske

1311: Štajerski priključili del Savinjske krajine (odvzeli tirolski veji Goriških)

→ J meja: Sava

izumrtje tirolske veje Goriških – prevzem vojvodstva na Koroškem oblast na Kranjskem

- ★ priključili patriarhovo zemljo na zg. Krasu
- ★ vstopanje plemiških družin v vazalni odnos (Devinski gospodje)

1374: po istrski veji Goriških dobili Pazinsko grofijo, Grofijo v Marki in Metliki

1382: dobili Trst

1365 - 1379: delitev na dve veji – spopadi za posest

od začetka 14. stol.: **Žovneški gospodje** vazali Habsburžanov

↓

dedovanje po Vovbrških – dobili Celje

1341: dodelitev grofovske časti

- ★ nakupi posesti
- ★ poroke
- ★ dedovanja (posest na Koroškem in Kranjskem po Ortenburških)

1436: dodelitev knežje časti

- ★ Sigismund poklanjal bogata posestva

→ vojna s Friderikom – uspeh Celjskih (gospodovali na Dunaju)

sklenitev dedne pogodbe – umor Ulrika **1456** – habsburžani nasledniki

↓

posesti

celjske

spopad za dediščino

Goriški grofje segali po posestih na Koroškem – poraz

1460: mir v Požarnici – Habsburžani dobili celotno posest (+ v Istri in

Kvarnerju za Devinskimi – prej Walseeji)

KOLONIZACIJA IN DRUGE DRUŽBENE SPREMEMBE NA SLOVENSKEM

pred madžarskimi vdori: **starejša kolonizacija**

od sr. 10. do 12. (13.) stol.: **druga faza** – nove vasi (v imenu beseda

vas/ves); notranja, manj zunanja; poselitev nižinskih predelov

13. in 14. stol. do konca 15. stol.: **tretja faza** – više ležeči kraji

od 15. stol.: **dodatna faza** – poznosrednjeveške katastrofe (Turki, lakota,

nezmožnost zaslužka)

kolonizacijo izvajali: 1.) veliki zemljiški gospodje (imeli posesti zunaj današnje RS), ki so se s svojimi ministeriali in militi premikali iz kraja v kraj

2.) samostani

germanizacija prostora – jezikovni otoki (Kočevje, Sorica, dolina Bače, Sorško

polje, Apaška kotlina)
Kočevarji na Kočevskem!

S: nemška etnična skupnost

jezikovna meja (ostala do 19. stol.)

J: slovenska etnična skupnost

Z: oglejska cerkev delno kolonizirala Furlanijo s slovenskim preb. – nastanek

novih vasi – romanska večina jih je asimilirala

gospod → staroslovenski župan – spremenil v

gosposčinskega nižjega uradnika ene ali več manjših vasi

= urad

do konca 12. stol.: izoblikovanje sistema zemljiškega gospodarstva – hubna

razdelitev

prevlada blagovno – denarnih odnosov

13. stol.: pojav kupnega prava (višje dajatve – denarne)

SREDNJEVEŠKE MESTNE NASELBINE NA SLOVENSKEM

13. - 14. stol.: nastanek 17 mest

Koper – 1329, Piran – 1274, Trst, Milje, Izola, Gorica
Škofja Loka, Novo mesto, Ptuj

15. stol.: nastanek 5 mest (zaradi turških vpadov)

Celje - 1451